GAMLE OLE PETERSEN FORTÆLLER
OM SÆD OG SKIK I GAMMEL TID

Ved **Christian Olsen**, Torpelund.

I Sommeren 1927 besøgte jeg Ole Petersen paa Bjergsted Mark. Vi talte om Overtro og om Livet i gamle Dage, og medens Ole Petersen fortalte det, han selv havde hørt og set eller hørt andre fortælle, skrev jeg det op med det samme, og Ole Petersen fortalte:

Chr. Olsen.

»Min Fader, der var Skrædder, hed Peder Hansen; han var født i Følleslev c. 1812 og døde 1890. Moder hed Ane Kathrine Kristiansdatter og var født den 13. Februar 1806 i »Fuglsang« ved Delhoved, Jyderup Sogn. Moder døde 1881.

Jeg selv, Ole Petersen, er født den 1. Marts 1846 i Havnsø, Følleslev Sogn.

Medens mine Forældre boede i Eskebjerg, gik de paa Hoveri paa Algistrup, hvor de blev behandlet som Slaver. Herskabet var godt nok, men det var Forvalteren, det var galt med; han slog med Kæppen for et godt Ord, og det gjorde ikke noget, om han slog Folk halvt ihjel. Tiderne var den Gang mere barbariske, og Folk var ikke nær saa ømtaalelige overfor Børn og Forbrydere som nu, hvor der ikke maa blæse en Vind paa dem. For lidt og for meget fordærver jo alt. Der var nu for Eksempel en Skolelærer i Eskebjerg, der ligefrem mishandlede Børnene. En Dag slog han Ole Niels' Søn fra Skovgaard, saa han

blev skruttet (han havde sparket ham og slaaet ham med knyttede Næver).

En anden Dag slog han Erik Jensens Søn, Jørgen Eriksen, saa han blev tunghør Resten af Livet. Det var dog ikke alene Drengene, det gik ud over; ogsaa Tøsene fik deres Bekomst. Der var saaledes Briks Andersens Datter, Ane Sofie, der var fra den Gaard, Erik Hansen nu beboer, hende slog han tre Fingre over paa med Linealen. At klage over Præst og Degn var haabløst; de regerede som smaa Sognepaver.

Jeg har hørt sige, at den Gang, Jorden blev udskiftet, var Folk fortvivlede over, at de skulde flytte ud paa den vildende Mark til alt det, der levede og huserede derude. Der var saamænd mange, der græd deres bitre Taarer. Nu var det jo saadan, at det kunde være nok saa uhyggeligt at flytte ud paa Marken, der tilmed grænsede op til den store, ensomme Vesterlyng. Foruden Ugerningsmænd, der i Nattens Mulm og Mørke havde let Spil overfor saadan en enlig Udflytterfamilie, var der jo baade Trolde, Spøgeri, Varulve og Marer og meget andet, man frygtede.

Ude paa den store Vesterlyng ligger der en lille Halvø, der hedder »Stoldt«. Den Gang, da jeg var Barn, kunde man et Sted derude se nogle røde Mursten stikke op af Jorden; der var ogsaa nogle forkrøblede Stikkelsbærbuske. Mormoder Mette (f. ɔ: 1775, d. ɔ: 1871), fortalte, at dér havde der ligget et Slot, der beboedes af tre Jomfruer. Disse Jomfruer skænkede hele Lyngen til Græsning for Smaafolks Køer. Den Gang havde Smaafolk ikke Raad til at købe Kvæg, og Bønderne i de omliggende Byer sluttede sig da sammen og lod hele Lyngen indhegne, og saa fik de Græsningsretten.

Mormoder fortalte ogsaa, at den Gang »Engelskmanden« var her, huserede han meget i Farvandene heromkring. Bønderne bevæbnede sig da med Leer, som de rettede ud og satte paa Stager, eller med Høtyve og gik saa

Vagt langs Strandkanten paa Stoldt og Lyngen for at forhindre Engelskmanden i at gaa i Land om Natten.

Da jeg gik i Skole, legede vi Skjul og Fanger. Om Foraaret spillede Drengene »Nips« og »Klink« eller kastede »Plat og Krone«; til dette brugte vi Penge, men betalte med Knapper. Naar Tøsene var med, spillede vi Langbold eller Rundbold. Vi brugte en Bold, der var lavet af Mos, uden om hvilket der var Klude; det yderste Lag var smukt udsyet med kulørt Garn. Naar vi spillede Rundbold, stod vi i en stor Kreds og kastede Boldten fra den ene til den anden; den, der ikke kunde gribe den, blev smidt fra. Det var en Ære for den, der kunde blive længst i Kredsen.

Selv under saa smaa Forhold, som jeg opvoksede i, glædede vi os meget til Højtiderne. Der var saa meget at gøre og iagttage, og det gav jo Afveksling i det ensformige, daglige Liv.

I J u l e n maatte saaledes intet gaa rundt. Man maatte ikke spinde, tærske, male Sæd, slibe eller lignende. Juleaftensdag blev der sat et Neg paa en Stage ud til Fuglene; det er en meget gammel Skik.

De første Juleaftener, jeg kan huske, fik vi Boghvedegrød eller Bankegrød [Gryn, der var lavet af store Byggryn, der var skallede]. Senere hen i min Barndom fik vi Risengrød, Fisk eller Grisesteg. Mine Forældre satte hver Juleaften en Portion Mad ud paa Trappen, for var der noget levende Væsen udenfor, skulde det ogsaa have af Julenadveren, sagde de. Det traf sig ofte, at Maden var spist. Man troede, at der kom usynlige Væsner, som saa efter, hvordan Folk havde det, og om alt var i Orden. Dem var man dog ikke bange for.

Paa Bøndergaardene skulde Hyrdedrengene, som jo ikke allevegne havde det saa godt, Juleaften gaa ud til Lænkehunden i Gaarden med en Skaal Mad og sige: »Nu begynder dit og mit det Gode«. Helligtrekongersaften skulde han atter gaa ud til Hunden med Madskaalen; denne

Aften skulde han sige: »Nu holder dit og mit det Gode op«.

I Fastelavnen var der mange Løjer. I min tidligste Barndom brugtes Ringridning; men det gik af Mode. Jeg har hørt sige, at Karlene stak til Straamanden. Fastelavnssøndag risede man op om Morgenen, d. v. s. dem, der var først oppe, tog en Kvisling (Pilegren) og gik ind og slog ovenpaa Dynerne hos dem, der endnu ikke var staaet op. Man slog haardere og haardere, indtil Syvsoveren tilsidst lovede at give Boller.

Fastelavnsmandag kom alle Eskebjerg Karle, der kunde vel være en Snes Stykker, i sluttet Trop ned til os — mine Forældre boede den Gang ved Enghaven. Karlene bar høje Hatte med kulørte Silkebaand, ligesom der ogsaa var anbragt kulørte Sløjfer hist og her paa Klædedragten. Først lavede de lidt Komedie; derefter gik de ud paa Engen, hvor der blev opstillet en gammel Potte eller Krukke med Bunden i Vejret. En af Karlene fik bundet et Tørklæde for Øjnene og derefter ledsaget hen til Krukken, for at han kunde mærke sig, hvor den var. Naar han havde taget Kende af Stedet, blev han fulgt nogle Skridt tilbage, og saa gjaldt det om, at han selv kunde finde hen til Krukken og med Tærskeslaglen, som han havde i Haanden, slaa den itu. Det saa morsomt ud, naar Karlene stoltserede afsted og drabeligt slog ud i Luften med Tærskeslaglen. Den, der slog Krukken eller Potten itu, blev Krukke- eller Pottekonge; og det var en Ære, det nok var værd at stride for.

Naar de var færdig med det, blev der stukket en Stage, undertiden en Høtyv, i Jorden og til den blev der bundet en Høvevle (et langt Høbaand). Derefter tog en af Karlene fat i Enden paa Høvevlen og saa skulde han blive ved at løbe rundt om Stagen til Vevlen var vundet paa. Det var en anstrengende Løbetur og sjældent, at den blev fuldført. Der var ogsaa fastgjort en Bolle i en Snor, der var anbragt i et Træ. Bollen var i Højde med Kar-

lenes Mund. Det gjaldt da om, hvem der, naar de gik imod Bollen, kunde bide et Stykke af den. Det saa morsomt ud, naar Karlene aabnede Munden rigtig højt for at kunne gabe over saa meget af Bollen som mulig, og den saa smuttede fra dem. Der var ogsaa Væddeløb mellem Karlene. De satte et Vedfær (det, de væddede om, i dette Tilfælde Boller) paa, hvem der hurtigst kunne løbe et bestemt Stykke. Om Eftermiddagen red de op og slog Katten af Tønden i Didriks Stakhave i Eskebjerg. I gamle Dage kom de en levende Kat i Tønden. Min Fader kunde huske, at han havde set en Kat hoppe ud af Tønden i det Øjeblik, den blev slaaet i Staver. Den arme Kat var helt tosset. Her ved disse Lejligheder var det som oftest kun et Bundt Klude, der var i Tønden. Om Aftenen var der Dans hos en af Bønderne.

Gik man i Kirke Skærtorsdag og havde et nygjort Kyllingeæg i Lommen, skulde man kunne se Nisser, Trolde og Hekse. Skærtorsdag skulde man tage Bagetøjet, Gresel [c: et langt Skaft med et Brædt paa Enden: paa dette lagde man Brøddene, naar de skulde skubbes ind i Bageovnen], Ildrageren og Kosten og gemme inde under Sengene, for kunne Heksene faa fat paa det, red de paa det til deres Møder. De var jo særlig paafærde Skærtorsdag Aften. Mine Forældre gemte altid disse Redskaber og satte Staal over Dørene Skærtorsdag Aften. De var just ikke bange for Heksene; men da alle andre tog samme Forholdsregler og det var en gammel, hævdvunden Skik, turde de ikke bryde den.

Langfredag Morgen risede man ogsaa op i gamle Dage; men Skikken holdt sig dog længe; for det er ikke længere siden, end at Ane fra Bregninge en Langfredag Morgen kom ind til os og risede min Søn op med en Kvisling.

Sct. Hansaften (Sa'hansavden) brændtes der Blus paa Bakkerne. Man tog hinanden i Hænderne og dan-

sede i en Rundkreds om Baalet; der blev sunget Viser til — senere hen i Tiden blev der spillet Harmonika.

Naar vi skulde saa Sæden om Foraaret hos Per Rasmussen paa Bøgebjerggaard ved Svinninge, hvor jeg kom hen at tjene, var det strengt befalet, at vi skulde lægge en Klump Jord ovenpaa de Sække, der var stillet langs Ageren. Det var for at vise Sæden, hvilken Slags Jord, den skulde gro i. Det blev strengt overholdt[1]).

Jeg har hørt fortælle, og for Resten ogsaa selv set, at man som Middel imod Kalvekastning hængte en død Ræv op i Stalden, andre brugte at have en levende Gedebuk staaende i Stalden; man troede vist, at disse Dyrs ramme Lugt skulde fordrive Sygen.

Naar man i Høstens Tid med Leen var ved at omhugge den sidste Skaar, sagde man: »Nu skal Ræven hugges ud«. Det var kun meget nødigt, at nogen vilde binde det sidste Neg; den, der kom til at binde det, havde jo bundet Havre-, Rug-, Korn- eller Hvedekællingen og det var meget flovt. Pigerne kunde rigtignok rubbe sig, naar vi var ved at naa tilende med Skaaren. »Havrekællingen« (kun en enkelt Gang var det en Mand) blev udstafferet, saa den kom til at ligne en gammel Kælling. Der blev trukket to Lok' Straa ud, een i hver sin Side af Neget, det var Armene, og havde man nogle gamle Klude, en Hat eller lignende ved Haanden, blev det ogsaa anbragt. Og saa stod hun da i et af Travesættene og mønstrede Høsten. Naar Karlene havde afmejet, gik de hen foran Køkkendøren og strøg Leerne, saa det klang. Konen kom saa ud. Karlene truede med at hugge al Kaalen om og Konen maatte saa i sin Kvide love dem Høstgilde; saadan sagde min Fader, jeg selv har ikke strøget for Kaal.

[1]) Saaledes ogsaa her paa Torpelund i Faders Tid. I Kalundborg Folkebl. 22/4 1929 læses: »En Landmand paa Ringstedegnen fortæller »Ringst. Folketid.«, at det i gammel Tid var Skik Syd for Ringsted, at man, naar Sækkene med Saasæden blev væltet af Vognen, tog en Nævefuld Jord og kastede den paa Sækkene. Man sagde intet ved denne Handling, men det er utvivlsomt Rest af en ældgammel Skik.«

Den Dag, det sidste af Høsten skulde køres hjem, blev Hestene pyntede med Grønt og Blomster. Naar saa de sidste Læs skulde hentes, kørte alle Vognene ud i Marken og der blev læsset lidt paa hver. Paa den Vogn, der kørte forrest hjem, var der tre a fire Spillemænd, der spillede Fiaal og blæste paa Horn. Havrekællingen var ogsaa med paa denne Vogn. Dette Læs blev, i Modsætning til de andre, ikke læsset af den Dag, fordi Havrekællingen var paa.

Naar der saa blev holdt Høstgilde, var alle Gaardens Arbejdere og deres Børn med; ja, alle de, der i det hele taget havde haft noget med Høsten at gøre.

Kreaturtransporterne til København var noget rædsomt Dyrplageri. I det Sted, hvor Slagter Christensen i Eskebjerg nu bor, boede for mange Aar siden en Mand, der kørte til København med Kreaturer. Han brugte at binde de levende Kalves For- og Bagben sammen, dertil fastgjorde han et Reb, og i dette blev de arme Dyr ophængt uden paa Vognen. De stakkels Dyr maatte hænge i Benene hele Vejen ind til København. Rebene skar sig ind i Kødet, somme Tider hængte det forpinte Dyrs Hoved ned paa Hjulet, der gik rundt og sled Kødet af Kæberne, dette skete baade i brændende Sommerhede og isnende Vinterkulde, og hvor lang Tid tog saa ikke en saadan Københavnstur med »stiv Vogn« og godt med Kroer og Bedesteder? Saadan gjorde de fleste, det var i sin Orden. Det var jo kun et K r e t t u r, som hverken havde Forstand eller var i Stand til overhovedet at føle Smerte. Hændte det, at een paatalte saadant, blev der med overlegen Ironi set paa Vedkommende og sagt: »Ded æ jut anned end som ed Krettur.« Dette ligger slet ikke saa langt tilbage i Tiden.

Foruden ved en god Høst kunde Folk jo nok komme til Sæd paa en anden Maade. Der var saaledes en Gaardmand i Torpe[1]), hvor der var en Nisse, der slæbte Sæd til

[1]) Se Chr. Olsen: Fra Nordvestsjælland, S. 220.

Gaarden. De kunde bruge lige saa meget af den, det skulde være, der var dog lige meget tilbage i Bunken. Manden gik og snakkede med ham alle Vegne, men ellers sagdes der, at han havde sit Stade oppe paa Stueloftet. Der var for Resten ogsaa en Nisse hos Ole Olsen i Havnsø; det var derfor, han var saa velhavende. En Nisse er altid en H a n. Nisser mærkede man ikke saa meget til; heromkring var det mest Troldene.

Henne ved Særslev, hvor Murer Dandanell boer, er der en Høv, der hedder »Firehøven«, den talte man meget om, da jeg var Barn. Der var mange, der havde set den staa paa fire gloende Pæle. Didriks Bakke[1]) i Eskebjerg stod ogsaa paa gloende Pæle af og til, og der er dem, der har set Troldene danse derinde.

For mange Aar siden var der en lille synsk Pige, der kunde se alt det, Troldene tog sig for, og det kunde de selvfølgelig ikke lide. De tilbød hende et Guldaag og et Par Guldspande, men hun vilde ikke modtage det, for gjorde hun det, havde de Magt til at tage hende med ind i Bakken, og saa var hun blevet ligesom dem[2]). Disse Trolde førte Krig mod Troldene i Stens-langebanken i Rumperup. Undertiden gik de ned i Byen (Eskebjerg) og laante Brød, Smør o. a De var meget reelle, det fik de da Skyld for. Somme Tider bragte de mere tilbage, end de havde laant. Der var en Mand oppe i Eskebjerg, der havde en Dreng i Pleje; Folk sagde, at Drengen var en »Forbytning«. Troldene havde set sit Snit til at tage Mandens egen Søn og lagt denne i Stedet; det var noget saa ubegribeligt, som den Dreng kunde spise[3]).

Man sagde ogsaa, at der var en Trold, der boede i Trolddalen ovre paa Nexelø, som havde kastet en stor Sten efter Føllesleev Kirke. Han ramte dog ikke Kirken,

---

[1]) Se Chr. Olsen: Fra Nordvestsjælland, S. 211. Didriks Bakke »Kallemigstandse« og Eskebjerg Bakke er den samme.

[2]) Se Chr. Olsen: Fra Nordvestsjælland, S. 123—24 og Karoline Graves: Ved Halleby Aa, S. 196.

[3]) Se Chr. Olsen: Fra Nordvestsjælland, S. 218.

for Stenen faldt ned i Nis Pæsens Gaard, Himmerigsgaarden. Der var Mærker i Stenen, som om der var taget i den med en Haand. Nu er Stenen slaaet i Stykker og brugt til Brolægning i Gaarden, andre siger, at den blev brugt til de store Trapper paa Faurbogaard.

Det er nu for Resten mærkeligt, for somme Tider kan en Vogn blive saa tung, at Hestene ikke kan slæbe den ud af Stedet. Vil man atter komme til Kørendes, skal man tage og skrue det nærmer Baghjul af og lægge det op i Vognen, saa kan man atter køre; thi Fanden eller Trolden maa da løbe inde under Vognakslen og holde den oppe. Naar man atter sætter Hjulet paa — men det gør man begribeligvis ikke, før man er naaet hjem —, er han fri igen, men saa ka' han ogsaa nære sig og skal da ikke op og køre lige straks.

Den Gang, jeg tjente hos Per Rasmussen paa Bøgebjerggaard, hændte det, at Hakkelsesmaskinen begyndte at gaa af sig selv midt om Natten. Jeg har selv hørt det. Naar vi saa kom hen og skulde se, hvordan det hang sammen, stod Maskinen bomstille, der var heller ikke skaaret nogen Hakkelse. Der var dem, der sagde, at det var Troldene, der havde kørt med Maskinen. Somme Tider saas der Lys, der ligesom hoppede omkring Gaarden i Svinninge. De Gamle sagde, at det var Vætterlys. Disse hersens Vætterlys, man finder i Jorden, skal jo være brugt af Troldene.

Oppe i Kulbjerghusene ved Eskebjerg boede der en Mand, der i »Tjenesten« havde været ved »De grønne Jægere«, han blev aldrig kaldet andet end Jæger-Anders. Denne Jæger-Anders kunde aarelade. Det har vel været omkring ved 1887, at jeg og en anden Mand besluttede at gaa op til ham for at blive aareladt. Paa Vejen derud mødte vi en Kone, men det tænkte vi jo selvfølgelig ikke noget over. Naa, Ande's han slog jo paa Aaren baade en, to og tre Gange, men Blod kom der ikke. Da han hørte, vi havde mødt en gammel Kone, blev han vred og sagde,

at det var hendes Skyld, og vi maatte gaa derfra med uforrettet Sag. Det var ikke heldigt, naar man skulde ud i et vigtigt Ærinde, at møde en gammel Kone, det bragte Uheld, og Ærindet vilde mislykkes. Mødte man en saadan gammel Kone, sagde man: »Det var rigtignok en uheldig Mødning.«

Var nogen plaget af Feber, skulde de blot tage lidt Kirkegaardsjord og bære det i en Pose paa Brystet. Jeg ved, at tager man en Pose med saadan Jord paa Brystet, kan det lugtes op af Halsen. Min Moder, der var saa plaget med Feber, blev raadet til dette, og hun fulgte ogsaa Raadet. Det lugtede saa skrækkeligt op af hendes Hals, men jeg tror, det hjalp.

Nis Per Anton i Stokkebjerg By var meget berygtet, fordi han kunde fordrive alle Trolddomskunster og onde Anslag. Han hentedes vidt omkring, naar man mente, der var Forgørelse med i Spillet.

Mod Vorter brugte man at slaa Knude paa en Traad udenom Vorten og derpaa nedgrave Traaden. Naar Traaden var raadnet, var Vorten væk. Jeg har ladet mine Vorter binde af, ogsaa prøvet at smøre dem med Flæskesvær, som havde været med i Bageovnen, naar vi bagte Brød.

Imod Skæver (engelsk Syge) skulde der gnides med Møllefedt. Det var Smørelsen fra Mølleakslen, og det var ikke saadan at faa fat i, for man troede, at det kunde bruges til Fosterfordrivelse. Kun gifte Mænd, der havde Børn med Skæver, kunde faa det. Imod Ørepine havde man et udmærket Middel. Man tog Endeskiven af et Rugbrød og bagte den op paa en Pande med Eddike. Det skulde saa lægges paa Øret lige saa varmt, det kunde taales. Jeg fik Raadet hos en gammel Kone i Eskebjerg og har prøvet det to Gange, det hjalp begge Gange. Naar mine Børn havde Ørepine, brugte de det ogsaa med samme gode Resultat.

Tandpine »læste« (hviskede) man over. Løvstik bar man stor Respekt for, den brugtes til at gnide Køerne med imellem Klovene, naar de ikke var raske.

Træet oppe i Daurup Skov[1]) var jo ellers meget estimeret, og der var mange Mennesker, der kom langvejsfra for at blive kureret ved at krybe gennem det store Hul, der var i det. Der var mange, der ofrede Penge til Træet. Rasmus Jensen sagde tit: »Naar jeg trænger til Penge til en Fjerding Skraa, gaar jeg blot op til det kloge Træ, der ligger altid Smaapenge, som Folk har ofret.«

Man sagde, at skulde man ønske noget, skulde det være ved en Korsvej. Tallet 13 var uheldigt. Mandag var en uheldig Dag, og man maatte aldrig begynde paa et nyt Arbejde en Mandag. Omøe paa Snuderupgaarden gjorde det aldrig, og det gjorde Deres Fader heller ikke. Nej, de vidste nok, hvad de gjorde.

Torsdagen var en slem Dag. Det første, jeg kan huske, begravede man ikke gerne nogen en Torsdag. Derimod er Fredagen en meget heldig Dag. Alt, hvad godt var, skulde gøres en Fredag, for Eksempel Bryllup. Hvid og sort Farve betød Sorg, Rød og grøn Glæde.

Der var jo ogsaa dem, der var skrappe til at kunne læse baade det ene og det andet ud af Stjernerne. Jeg har nu aldrig kendt andre af dem end Syvstjernen, Pers Pig, Nordstjernen, Karlsvognen, Mælkevejen og Aftenstjernen.

Tordensten er det samme som Smørsten, de er runde og glatte med Prikker i (forstenede Søpindsvin). Det var heldigt at komme dem i Kærnerne, saa blev der Smør; nogle kaldte dem derfor ogsaa »Smørlykke«[2]).

Naar Skaden skratter, kommer der Fremmede. Naar Uglen tuder, faar vi daarligt Vejr; naar den siger »tyvit«, faar vi godt Vejr.

Naar en Kvinde vilde sikre sig en smertefri Forløsning, skulde hun i største Hemmelighed krybe igennem en »Horseham« (Hammen, der omslutter det nyfødte Føl).

---

[1]) Se endvidere Chr. Olsen: Fra Nordvestsjælland, S. 193.

[2]) I 1927 hørte jeg (Chr. O.) en 12-aarig Husmandssøn kalde Stenen for »Spadeje«. Flintøkser, som man fandt paa Marken, kaldtes ogsaa for Tordensten.

At gøre dette blev dog anset for en stor Synd, thi blev Barnet en Dreng, blev han en »Varulv«, blev det en Pige, blev hun en »Mare«.

Man troede fuldt og fast paa dette Raad. Fader fortalte, at da han en Sommermorgen kom ned paa Følleslev Enge, opdagede han to Piger, der var ude i det Ærinde. Fader syntes, at det var en stor Synd, de var i Færd med at begaa, saa han løb efter dem med sin Pisk og pryglede dem rigtig godt igennem.

Min Moder var meget bange for Varulven (man sagde, at den var særlig slem efter Barselkvinder) og talte tidt om den. Det var derfor ikke saa underligt, at hun, naar hun skulde føde, laa med Sakse og andet Staal i Sengen. Gjorde man det, havde hverken Varulv, Mar' eller andet Troldtøj nogen Magt, og i de Tider laa alle Barselkoner med Staal i Sengen.

Oppe under Svøbet paa de nyfødte Børn blev der bundet Sakse eller andet Staal. Barnets tilkommende Navn maatte ikke nævnes før Daaben, og hverken Barnet eller dets Moder maatte komme ud før denne. Man maatte ikke vugge den tomme Vugge, thi saa blev Barnet uroligt. Naar Barnet skulde døbes, fik det en Daler eller en Tokrone, der var indsvøbt i et Salmebogsblad, puttet ind paa Brystet, saa skulde det aldrig komme til at mangle Penge, for Præsten velsignede jo Pengene sammen med Barnet. Havde man afdøde Paarørende, blev Barnet som Regel opkaldt efter disse; man troede, at den opkaldte Afdøde da vilde holde lidt Opsyn med den Opkaldte og styre den lidt og i det hele taget være den til Gavn.

Medens jeg tjente hos Per Rasmussen, stod jeg mangen Gang op midt om Natten for at se, hvem det var, der flettede Hestenes Manker og fik dem til at svede. Ja, somme Tider blev Hestene helt rasende. Jeg opdagede dog aldrig noget, men Folk sagde, at det var Maren, der red dem. Maren kunde ogsaa ride Mennesker, naar de laa og sov om Natten. De Mennesker, der var meget pla-

get af Mareridt, skulde gaa baglæns i Seng og sætte Træskoene med Hælen ind i mod Sengen, saa var Maren nødt til at gaa i dem. Mærkeligt nok, noget maa der have været, thi der var Mennesker, der ikke kunde være i Sengen for Maren. Min Kone maatte tit staa op midt om Natten, fordi der var noget, der trykkede og klemte hende. Naar hun var vaagen, mærkede hun ikke noget, men lige saa saare hun faldt i Søvn, kom det igen.

Naar nogen ikke kunde dø, satte man Ildgløder ind under Sengen, den Onde havde saa ikke Magt til at holde Livet i ham længere.

Jeg kan huske, at man lagde en oplukket Saks paa den Dødes Bryst, saa havde intet ondt Magt over Vedkommende. Der skulde ogsaa brænde tre Lys ved Kistens Hovedende: Fader, Søn og Helligaand. Det var godt at have dem til Vogtere.

Vilde man være sikker paa, at den Døde ikke »gik igen«, skulde man den Dag, den Døde førtes fra Hjemmet, smide en Spand Vand efter Kisten, der altid skulde bæres med Benenden fremad. Hvis en Kvinde ikke havde født, inden hun døde, fik hun Tøj, Naal og Traad med i Kisten.

Selvmordere blev efter Solnedgang transporteret over Kirkegaardsmuren; de maatte ikke føres ad den sædvanlige Vej, ligesom de heller ikke maatte komme ind i Kirken. Selvmordere, og dem der døde paa Fattiggaarden, blev begravet i Kirkegaardens mest afsides Hjørne. Præsten kastede ikke Jord paa Selvmordernes Kiste, og der blev ikke ringet med Klokkerne.

Fra det første, jeg kan huske, var det en hel Skandale at køre et Lig til Kirken. Naar der fra Alleshave eller Eskebjerg blev kørt et Lig til Bregninge, holdt Ligtoget ved Peidervejen, et Stykke udenfor Bregninge. Seks Mænd stod af Vognene og bar Kisten Resten af Vejen; foran gik en Mand med en Skammel, paa hvilken Kisten blev sat, naar et nyt Hold Bærere traadte til. Ogsaa Følget gik; kun de ældste og dem, der havde svært ved at

gaa, blev paa Vognene. Det var først, da jeg var henimod en Snes Aar, at man kørte hele Vejen. Naboernes Karle ringede og jordede; de havde Mad, Øl og Snaps med.

Man sagde, at de, der var født en Søndag, skulde kunne se mere end andre. Jeg er vist et Søndagsbarn, men har dog kun set den Spøgelseshund i Følleslev, som jeg senere skal fortælle om.

Mine Forældre kunde ikke lide, at Hundene saadan tudede hen i Vejret; det betød Lig, paastod de. Der var saa meget, der kunde varsle Dødsfald.

En Dag, da jeg stod og barberede mig, kom der lige paa een Gang saadan en underlig Lugt af Gran og Buxbom. Jeg sagde det til Moder, men hun kunde ikke lugte noget; hun kunde heller ikke forstaa, hvorfra Lugten kom, thi vi havde hverken Gran eller Buxbom i vor lille Have. Tre Dage efter døde Bedstemoder, der ikke fejlede noget den Dag, der lugtede af Gran.

En Dag stod Moder ude i Spisekammeret. Pludselig lød det, som om der faldt en stor Sten ned paa Bordet. I samme Øjeblik døde hendes Søsterdatter ude ved Lerckenborg.

Jeg har hørt sige, at Kirkeklokkerne har ringet af sig selv og at det skulde varsle Dødsfald.

Jeg har nylig (1927) hørt om en Mand, der gik ud ad en Vej, og ligesom han kom til en Korsvej, mødte han et Ligtog af bar' Dødninger. Han kunde ikke gaa videre, førend det var passeret.

Tømmerens Fader, Anders Hansen, tjente engang ude i Alleshave. En Dag, da han var paa Vej hjem, mødte han en lille Mand ude ved Gærdet mellem Hans Henriksens og Fr. Olsens. De kom til at følges ad. Anders tiltalte den lille, men han svarede ikke. Da de naaede Fr. Olsens Gaard, sank den lille lige pladask ned i Vejgrøften. Anders paastod, at det var et Spøgelse.

Moder fortalte, at hun flere Gange havde set noget overnaturligt. En maaneklar Nat, da hun gik fra Karte-

gilde i Jens Larsens Gaard (nu Jacob Olsens) i Eskebjerg, mødte hun ude ved Høleddet ved Enghaven et sort Faar. Det hoppede op paa et Gærde og saa var det væk. Moder blev saa syg af at se Faaret, at hun maatte ligge i 6 Uger. Fader troede ellers ikke paa den Slags, men han fortalte dog, at engang, da han gik hjem fra Havnsø, hvor han havde været og sy, gik han over Lyngen. Pludselig kom der en lille sort Hund hen til ham og den blev ved at følges med ham, indtil de kom udfor den lille Høv »Brunbakken«, udfor Kassemose, dér forsvandt den sporløst.

Da jeg var Dreng tjente jeg hos Jens Hansen paa Havnsøgaard (der var Broder til Per Hansen paa Raabehøv i Alleshave). Den Gang fik Skolelærerne en Del af deres Løn i Naturalier, bl. a. »Skolebrød«, og det var paalignet Beboerne at bage og aflevere Brøddene ved Højtiderne. Saa var det en Dag lige efter Højtiden, at Jens Hansens voksne Søn, Hans Peter Jensen, der var paa Gaarden, sagde til mig:

»Ole, nu kan du tage den gamle, brune Hest og ride op til Skolelærer Schjelderup i Føllesslev med de tre Brød, han skal have.«

Jeg fik Brøddene, kom paa Hesten og red ad Føllesslev til. Ligesom jeg kom til »Grønnegade«[1]) ved Byen, mødte jeg en stor tigerfarvet Hund, der kom lige imod mig. Hesten blev saa kuriøs (bange). Jeg kunde ikke forstaa, hvad det var for en Hund. Naa, jeg afleverede saa Brøddene og red ad Hjemmingen til. Da jeg kom til Grønnegade, stod den mærkelige Hund der igen, stod lige midt paa Svinget. Hesten blev helt balstyrig, stejlede og løb baglæns. Pludselig forsvandt Hunden sporløst[2]).

---

[1]) Navnet paa en Gaard.

[2]) Jeg (Chr. O.) maa her gøre opmærksom paa, at gamle Folk tror, baade at der er Spøgelseshunde til, altsaa Hunde, der »gaar igen«, at Fanden ofte viser sig som en Hund med røde Øjne, og at afdøde Mennesker ofte paatager sig en Hunds Lignelse, for uhindret at kunne færdes imellem Mennesker. Se endvidere Chr. O.: Fra Nordvestsjælland, S. 230.

Da jeg kom hjem var Hesten saa svedt, at det var noget rædsomt; æde vilde den heller ikke. Da Sønnen i Gaarden saa det, spurgte han mig om, hvad der var ivejen med Hesten, men jeg vilde ikke fortælle ham det, for han var en af den Slags, der gjorde Nar af alt Spøgeri. Den næste Morgen begyndte han at drille mig med, at jeg havde redet som en Govs. Jeg var jo saa nødt til at fortælle ham, hvordan det hang sammen og saa begyndte han først rigtig at drille og gøre Nar af mig. Men nu skal De saa høre, hvorledes det gik ham selv.

Da der var gaaet et lille Stykke Tid, var han ude i Holbæk med et Læs Sæd (det var jo inden Jernbanen kom). Da han kom hjem om Aftenen, sagde han:

»Jeg skal saamænd aldrig mere gøre Nar af Spøgeri«, og saa fortalte han, at da han paa Hjemvejen naaede Smedien mellem Grønnegade og Havnsø, blev Tømmen lige paa een Gang saa lang. Han trak og trak i den, men den blev ved at være lige lang; tilsidst troede han, at Linen var gaaet op og han stod derfor af Vognen og undersøgte Seletøjet. Men Tømmerne var saamænd spændt godt nok fast. Da han atter kom op paa Vognen, gentog det samme sig med den lange, endeløse Tømme, som han kunde blive ved med at vøvle op i Vognen.

Først da Hestene af sig selv var gaaet forbi Svinget, kunde han køre videre. Han lovede, at han aldrig mere skulde benægte den Slags.

Da jeg var Dreng blev Bregninge Kirkegaard udvidet. Der skulde ryddes nogle store Pile og da Smed Haagen i Eskebjerg havde købt dem, skulde han begribeligvis ogsaa fælde dem. Under Arbejdet dermed fandt de en stor, flad Sten. Da Smeden syntes, at Stenen var velegnet til Trappesten, kørte han den hjem og lod den lægge foran sin Dør (dér, hvor Murer Jens Peter Sørensen nu bor). Imidlertid døde Smed Haagen og der kom saa til at bo en Smed Villumsen i Stedet. Ligesaa saare efter at han var flyttet ind, begyndte d e t.

Hver evige eneste Aften, efter at Solen var gaaet ned, var det ligesom om der sad nogen og bankede paa Stenen med en lille Hammer. Tilsidst blev Smed Villumsen ked af det og gik ned og talte med Præsten om det (det har vel nok været Knudsen, for det var i mine Drengeaar, at man talte saa meget om dette). Præsten raadede til, at de skulde køre Stenen ned og lægge den paa Smed Haagens Grav. Det gjorde de saa — der blev lagt lidt Jord ovenpaa den. Saa blev der endelig Fred.

Den, der havde taget Stenen, skulde ogsaa have Ansvaret.«